maarahvale« »südame ja hinge kosutuseks« kirjutasid.

Recke-Napiersky II; Beise I; Paucker, Geistl. 352, 388; Hermann, E. kirj. ajal., 144—82. *A. R.*

GUTSLEFF, Heinrich, eelmise vend, sünd. Tallinnas 1680. aa., õppis kuni a. 1703 Kieli ülikoolis usuteadust. 1710 saab Kullamaa õpetajaks, 1719 praostiks, oli 1717—47 Tallinna konsistooriumi assessor. Suri 15. III 1747. — G. on tegev olnud vaimuliku kirjanduse alal. Oli peatoimetajaks 1715 ilmunud tallinnakeelse Uue Testamendi parandamisel. Arvatavasti oli see Hornungi käsikiri, mida ta ühes teiste komisjoni liikmetega 1706 hakkas redigeerima. Suvel 1707 saadeti G. Karl XII juurde Saksamaale eestikeelse Piibli trükkimiseks luba nõutama. Kuningaga mitte kokku saades viibis G. üle talve Halles, kus õppis ülikoolis keeleteadust. Põhja sõja ja 1710 sellele järgneva suure katku pärast viibis U. Testamendi ilmumine. G. toimetab trükki H. C. Wrede kodu- ja käsiraamatu (Halle, 1721). Ühes A. Thor-Helle, H. Heitzigi ja H. C. Wredega annab välja »Jummala Nou Innimesse iggawessest önnistussest . . .« (Tallinna, 1727, ilmunud seitsmes trükis).

Recke-Napiersky II, Beise I; Fr. Westling, Förarbetena till . . . Nya Testamentet 1715 (1892).

P. B.; A. R. C.

GUTSLEFF (Gutslaff), Johann, esimene lõuna-eesti grammatik, leksikograaf ja vaimulik kirjanik, sünd. Pommeris või Ala-Saksimaal (a. teadmatu). Saab a. 1630 (1634?) Urvaste kirikuõpetajaks, mis ametisse ta aga tegelikult asub alles a. 1642. A. 1656 põgeneb G. Urvastest sõja ähvardusel Tallinna, kus ta katku kätte sureb a. 1657. A. 1644 ilmub Tartus temalt trükis raamat »Kurtzer Bericht und Unterricht von der Falsch-heilig genandten Bäche in Liefland Wöhhanda . . .« (407 lk.), milles esineb m. s. ka ühelt Võrumaa talupojalt kuuldud eestikeelne palve Pikrile (Woda Picker!). Selle raamatu üht eksemplari hoiti alal veel ilmasõja aegu Tallinnas, Eestimaa Kirjand. S.-i raamatukogus, näikse nüüd aga olevat kadunud. G.-i sulest ilmub veel a. 1648 Tartus lõuna-eesti murde grammatika ja sõnastik *Observationes grammaticæ circa linguam esthonicam*, mis sisaldab tiitellehte, pühendusi ja eessõna 16 lk., grammatikat 85 lk. ja sõnastikku vististi 43 lk. (nähtavasti ainulisena alal hoidunud eks., Õp. E. S.-i raamatukogus, on sõnastiku osa poolest defektne, sisaldades kõigest 39 lk.), kokku seega 144 lk. Keele põhjal otsustades nähtavasti G.-i kirjutatud on ka Õp. E. S.-i arhiivis tallel olev Vana Testamendi tõlke anonüümse käsikirja algosa (620 lk. in folio, köidetud, ilma tiitelleheta), mis kahele veerule kirjutatult sisaldab viis Moosese, Joosua, Kohtumõistjate, Ruti, mõlemad Saamueli ja I Kuningate raamatu 1. peatükist salmid 1—33. Käsikirjas leidub siin-seal ka saksakeelseid märkusi tõlke kohta ja võrdlusi algtekstiga. Tõlke keel on põhja-eestiliste sugemetega tunduvalt segatud lõuna-eesti murre, väga sarnanev J. Rossiniuse omaga, kuid vähem arhailine. Tõlkimise aeg on teadmatu, kuid silmas pidades keele ilmset paremust võrreldes G.-i grammatika keelega, võib seda asetada 1648.—56. aa. lõppjärku. Arvestade G.s-i võrdlemisi lühiaegset kokkupuutumist eesti rahvakeelega (1642?—1656), on tema eesti keele oskus õige hea, H. Stahli omast igatahes märksa parem. — G.-i ortograafiat iseloomustavad järgmised jooned: 1. tähtede ja tähtühendite *ch, ck, f, ß, tz, x, y* ja *z* tarvitamine — grammatika alul nimetab ta tähestikus ka tähte *q* — (*ächk* 'ehk', *kichlama, licke* 'like, lige, märg', *ſeckama, nincke, offr, ßiſſas, önnetuß, Saxe, Lubbiraya, Zirckut* 'sirgud', *Willizus, Puzaja*); 2. pea- ja kaasrõhulise silbi lühikesele vokaalile järgnevat lühikest konsonanti kirjutab G. harilikult kahekordselt (*ülle, Sawwi, Inniminne, öddanck, maddut*), kuid sagedasti ka ühekordselt (*awama, Ihu, jumal*), lühikest *n*-e aga tihtipeale ka *ñ*-ga (*pañema, vñetama*); 3. pikka ja ülipikka vokaali märgib ta kas tsirkumfleksiga (ainult teoses „*Obs.*“: *kêlma, Nâber, wîma, Lîſk, üllemêleta, hômick, neid Iſſandîd*), pikendus-*h*-ga (mõlemas teoses: *süh, öh, johßma, röhp*, 'rööbas', *pähftma, hohmick*) või harva ka üksiktähega (mõlemas teoses: *riſema, päſitama* 'peesitama'); 4. *u*- ja *ü*-lõpuliste diftongite järgliiget märgib ta selleaegse saksa ortograafia järgi *w*-ga (*lawd, kiwſama, tews* 'täis', *löwla* 'läila'); 5. sõnalõpulist pikka konsonanti kirjutab G. harva ühekordselt (*ßit*), harilikult aga kahekordselt (*Lüll, Kepp, Pütt*); 6. *ä*-d transkribeerib G. sagedasti *e*-ga (*Herje* 'härg', *mengema*); 7. substantiivisid kirjutab ta harilikumalt suure algtähega (*Odda, Lîn, Suwi, Päiw, Töppras*), nimelt oma esimeses teoses, kuna Vana Test. tõlkes domineerub väike algtäht (*öddanck, päiw, tüttrick* ja isegi *jumal*). Oma grammatikas eraldab G. eesti keeles ainult viis järgmist käänet: nominat. (pluuralis ilma lõpptunnuseta: *Kalla, Iſſanda*; tõlke käsikirjas esineb aga põhjaeestiliselt: *maddut, kallat,* ka *lihkwat* 'liiguvad'), rectivus sng. (=praegu genit. ja akusat.: *kalla, küllaze, söggeda, naiſe*) ja rect. pl. (=praegu genit. pl.: *Iſſandide, kallide*), genit. (=praegu

Eesti biograafiline leksikon, 1926-1929, lk. 115